

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น
The Development of Literature Learning Achievement Using The
Four Noble Truths Learning Process for Mathayom Suksa 2 Students
at Wat Sri Chon School, Khonkaen Province

อัครเดช นีละโยธิน*

Akkharadet Neelayothin*

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน*

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: akara2511@gmail.com*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการเรียน 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น กับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 36 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 จำนวน 4 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (T - test dependent)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 35.47 สูงกว่าก่อนเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.67 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าร้อยละ 88.68 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.12$)

คำสำคัญ: อริยสัจ 4; การจัดการเรียนรู้; การเรียนวรรณคดี

Received:20/02/2568, Revised:23/04/2568, Accepted:24/04/2568

Abstract

This research aimed to: 1) develop academic achievement in literature using The Four Noble Truths learning process for Mathayom Suksa 2 Students at Wat Si Chan School, Khonkaen province; 2) compare academic achievement in literature before and after implementing the Four Noble Truths learning process for Mathayom Suksa 2 Students at Wat Si Chan School, Khonkaen

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

province; 3) compare academic achievement in literature using the Four Noble Truths learning process for Mathayom Suksa 2 Students at Wat Si Chan School, Khonkaen province with 80% criterion; and 4) investigate student satisfaction with the literature learning management based on the Four Noble Truths learning process. The study was experimental research. The sample consisted of 36 Mathayom Suksa 2/1 Students in the second semester of the 2024 academic year at Wat Si Chan School, Khonkaen province. The research instruments included: 1) four lesson plans based on the Four Noble Truths learning process, 2) an academic achievement test, and 3) a student satisfaction questionnaire. Data analysis employed mean, standard deviation, and T-test (dependent).

The research findings indicate that: 1) The academic achievement in literature using the Four Noble Truths learning process for Mathayom Suksa 2 Students showed a post-test mean score of 35.47 significantly higher than the pre-test mean score of 15.67 at a .05 statistical significance level. 2) The academic achievement in literature using the Four Noble Truths learning process for Grade 8 students reached 88.68%, significantly surpassing the set criterion of 80% at a .05 statistical significance level. 3) Students were highly satisfied with the learning process ($\mu=4.12$).

Keywords: Four Noble Truths; Learning Management; Literature Learning

1. ความสำคัญและปัญหาของการวิจัย

การเรียนการสอนวรรณคดีในปัจจุบันมักมุ่งเน้นการจดจำหรือแปลความหมายแบบท่องจำ ทำให้นักเรียนขาดความเข้าใจเชิงลึกและความเชื่อมโยงระหว่างวรรณคดีกับชีวิตประจำวัน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและมองว่าวรรณคดีเป็นเรื่องไกลตัว สาเหตุหนึ่งคือวิธีการสอนที่ยังเน้นบทบาทของครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ฝ่ายเดียว โดยขาดการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (ทิตินา แคมมณี, 2562) นอกจากนี้ เนื้อหาวรรณคดีมักมีความซับซ้อนและใช้ภาษาที่แตกต่างจากภาษาไทยร่วมสมัย ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นเรื่องยากและไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ส่งผลให้นักเรียนเลือกที่จะอ่านเฉพาะเนื้อหาสรุปเพื่อเตรียมตัวสอบมากกว่าที่จะศึกษาวรรณคดีอย่างลึกซึ้ง (กิงกาญจน์ บุณณสินวัฒนกุล, 2560: 203-213)

จากปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้ได้นำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้วรรณคดี โดยเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการค้นพบและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง กระบวนการนี้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ทุกข์ (การระบุปัญหา) นักเรียนระบุสิ่งที่ปัญหาหรือความไม่เข้าใจในเนื้อหาบทเรียน สมุทัย (การวิเคราะห์สาเหตุ) นักเรียนวิเคราะห์ปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา นิโรธ (การกำหนดแนวทางแก้ไข) นักเรียนร่วมกันกำหนดแนวทางหรือเป้าหมายในการแก้ปัญหา และ มรรค (การลงมือปฏิบัติ) นักเรียนลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งสะท้อนผลการเรียนรู้และปรับปรุงให้ดีขึ้น กระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 มีเป้าหมายในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและสร้างสรรค์ โดยเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากบทเรียนเข้ากับชีวิต

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

จริงได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (ดิเรก วรรณเศียร, 2558) การให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้ ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะชีวิตที่สำคัญอีกด้วย

ดังนั้น การนำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจถึงปัญหาหรือ "ทุกข์" ที่ผู้เรียนมักประสบในการเรียนวรรณคดี เช่น การขาดความเข้าใจในเนื้อหา การตีความที่ผิดพลาด หรือการมองว่าวรรณคดีเป็นเรื่องที่ยากและน่าเบื่อ จากนั้นจึงวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาหรือ "สมุทัย" ซึ่งอาจเกิดจากการสอนที่เน้นการท่องจำ ขาดการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริง หรือผู้เรียนขาดความรู้พื้นฐานทางวรรณคดี เมื่อทราบสาเหตุแล้วจึงกำหนดแนวทางแก้ไขหรือ "นิโรธ" เช่น การปรับเปลี่ยนวิธีการสอน การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และการเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียน สุดท้ายคือการนำแนวทางแก้ไขไปปฏิบัติจริงหรือ "มรรค" ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวรรณคดีได้อย่างลึกซึ้ง ตระหนักถึงคุณค่า และสามารถนำข้อคิดจากวรรณคดีไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการดังกล่าวยังตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางความคิดและประสบการณ์ ทำให้การเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและปรับตัวให้เข้ากับบริบทต่าง ๆ ได้ดีขึ้น กระบวนการนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเปิดโอกาสให้พวกเขาได้พัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม และอารมณ์ ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะที่พร้อมสำหรับการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน (Michael & Amber, 2020)

การประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ในบริบทต่าง ๆ การนำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 มาใช้ในการเรียนการสอนวรรณคดี ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งขึ้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวันและในโลกการทำงาน กระบวนการนี้ยังสามารถปรับใช้ได้กับบริบทต่าง ๆ เช่น การสอนวิชาประวัติศาสตร์ ศาสนา และสังคมศึกษา ซึ่งต้องการให้นักเรียนเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ในอดีตกับสถานการณ์ปัจจุบัน ประโยชน์ของการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ นักเรียนจะได้ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ผ่านการระบุปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุ ซึ่งช่วยให้พวกเขาสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ดีขึ้น การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ กระบวนการนี้ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น ทำให้พวกเขารู้สึกว่าวรรณคดีไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน นักเรียนจะได้ทำงานร่วมกันในกลุ่มเพื่อระบุปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม การสร้างจิตสำนึกทางสังคม การเรียนรู้วรรณคดีผ่านกระบวนการนี้ช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของวรรณคดีในฐานะเครื่องมือในการเรียนรู้ชีวิตและสร้างจิตสำนึกทางสังคม โดยครูต้องมีความเข้าใจในกระบวนการนี้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เวลาและทรัพยากร การจัดการเรียนรู้ตามแนวนี้อาจต้องการเวลาและทรัพยากรมากกว่าวิธีการสอนแบบเดิม การประเมินผล การประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวนี้อาจต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้สามารถวัดผลได้อย่างครอบคลุม การนำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 มาใช้ในการเรียนการสอนวรรณคดีเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาการเรียนรู้อย่างท่องจำ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ดีขึ้น นอกจากนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

ยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการเสนอแนวทางใหม่ในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดี ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและบริบททางสังคมในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในการเรียนรู้อรรถคดีโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการเรียน

2.3 เพื่อเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น กับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80

2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้อรรถคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4

3. วิธีวิจัยดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว (One Group Pretest-Posttest Design) โดยมีขั้นตอนดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2567 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 36 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน รวม 8 ชั่วโมง ทางการเรียนวรรณคดี ด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทัก ให้นักเรียนระบุปัญหาและความไม่เข้าใจในเนื้อหาวรรณคดี 2) สมุทัย วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น 3) นิโรธ สร้างแนวทางแก้ปัญหาและกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ และ 4) มรรค ลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และสรุปผลการเรียนรู้ ซึ่งผ่านการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และมีผลผ่านการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยมีค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ 1.00

2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ซึ่งผ่านการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยมีค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ 1.00 แล้วไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สูตร KR - 20 ได้ผลเท่ากับ 0.74 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก มากกว่า 0.20 ทุกข้อ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 จำนวน 20 ข้อ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยมีค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ 1.00 แล้วนำไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) โดยกำหนดความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.80 ขึ้นไป ตามหลักวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.86 สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการทดสอบนักเรียนก่อนเรียนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ดำเนินการจัดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ทำการทดสอบนักเรียนหลังเรียนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 แจกแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 นำผลการเก็บรวบรวมข้อมูลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ร่วมการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน มาวิเคราะห์ สรุปผล และอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย μ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน σ หาค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรกลุ่มเดียว (One Sample) และค่าเฉลี่ยของข้อมูล 2 ชุดที่ไม่มีความเป็นอิสระต่อกัน (Dependent Samples)

2) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น กับเกณฑ์ร้อยละ 80 ด้วยการหาค่าร้อยละ

3) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น ด้วยการหาค่าเฉลี่ย μ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน σ โดยเกณฑ์การกำหนดระดับการวัด เป็น 5 ระดับ ดังนี้ (ใช้เกณฑ์การประเมินของบุญชม ศรีสะอาด, 2535) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ดังแสดงในตารางที่ 1

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

กลุ่ม	N	μ	σ	df	t	p
ก่อนเรียน	36	15.67	4.15	35	24.320	0.000*
หลังเรียน	36	35.47	1.94			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 1 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 35.47 สูงกว่าก่อนเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.67 ซึ่งมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น กับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น กับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80

ตัวแปร	N	μ	σ	df	t	p
ผลสัมฤทธิ์หลังเรียน	36	88.68	1.94	35	10.688	.000*

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น กับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 กลุ่มมีค่าร้อยละ 88.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.93 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 ผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ข้อที่	ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวรรณคดี ด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4	ระดับความพึงพอใจ		ระดับ
		μ	σ	
ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้				
1	ครูอธิบายบทเรียนวรรณคดีได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย	3.83	0.69	มาก
2	การจัดการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาวรรณคดีมากขึ้น	4.06	0.63	มาก
3	วิธีการสอนกระตุ้นให้คิดวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น	4.08	0.64	มาก
4	การเรียนรู้แบบนี้ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงวรรณคดีกับชีวิตจริง	4.03	0.84	มาก
รวมด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้		4.00	0.53	มาก
ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี				
5	สื่อการสอนที่ใช้มีความหลากหลายและน่าสนใจ	4.08	0.60	มาก
6	สื่อที่ใช้ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น	4.33	0.63	มาก
7	การใช้เทคโนโลยี (เช่น สื่อดิจิทัล เกม ฯลฯ) ทำให้การเรียนรู้สนุกสนานขึ้น	4.19	0.66	มาก
รวมด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี		4.20	0.55	มาก
ด้านการวัดและประเมินผล				
8	แบบทดสอบและแบบฝึกหัดมีความเหมาะสมกับบทเรียน	4.19	0.66	มาก
9	การประเมินผลสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน	4.17	0.69	มาก
10	ได้รับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากครูในการพัฒนาการเรียนรู้	4.17	0.65	มาก
รวมด้านการวัดและประเมินผล		4.17	0.60	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
11	กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลายและน่าสนใจ	4.03	0.77	มาก
12	การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้รู้สึกสนุกและอยากเรียนมากขึ้น	4.19	0.66	มาก
13	สามารถทำงานเป็นทีมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนได้ดีขึ้น	4.22	0.86	มาก
รวมด้านกิจกรรมการเรียนรู้		4.14	0.68	มาก
รวมทั้ง 4 ด้าน		4.12	0.53	มาก

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในระดับมาก ($\mu = 4.12$, $\sigma = 0.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี ($\mu = 4.20$, $\sigma = 0.55$) ด้านการวัดและประเมินผล ($\mu = 4.17$, $\sigma = 0.60$) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\mu = 4.14$, $\sigma = 0.68$) และด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ($\mu = 4.00$, $\sigma = 0.53$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงขึ้น ด้วยกระบวนการเรียนรู้แต่ละขั้นต่อนั้นเป็นการตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความถนัด พร้อมด้วยการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้แสดงออกทางพฤติกรรมด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะ โดยผ่านการเรียนรู้จากลงมือปฏิบัติจริง และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม การทำงานเป็นทีม รวมถึงการใช้ทักษะการคิด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุริยะ จันโสภา และชวนพิศ รักษาพวง (2566: 63 - 71) ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของ พระปลัดอนุกฤษ ขนติจิตโต (2567: 167 - 176) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดนางลือ จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี คิดเป็นร้อยละ 88.68 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นั้นส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตนเอง มีทักษะกระบวนการทางความคิด และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นไปตามรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระเอกชัย มหาบุญโญ, พระครูวิริยปัญญาวิวัฒน์, และพระครูสาธุกิจโกศล (2567: 263 - 274) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 พบว่า ผลความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\mu = 4.12$ สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ อนุสรณ์ นันทรรัฐ (2567:215-230) ได้การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดขอนแก่น ตามหลักพุทธธรรมด้วยกระบวนการอริยสัจ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อจิตสำนึกสาธารณะ และหลักความเป็นพลเมืองพุทธธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยใช้กระบวนการอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมากที่สุด และงานวิจัยของ วีรวิชัย บุญส่ง, วรินทร์ เอี่ยมสะอาด และรวงข้าว เนียมแสง (2567: 425 - 441) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมในกรอบอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหา

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

ความรู้ (5E) โรงเรียนบ้านเขาทับควาย พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก และงานวิจัยของ ฉัตรมงคล แก้วศรีศรี (2565: 348 - 359) ได้ศึกษาการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง อริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอุดมวิทยา พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องจากเนื้อหาสาระในวรรณคดีที่ค่อนข้างมากและซับซ้อนยากแก่การทำความเข้าใจ ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและให้คำแนะนำในการสรุป การสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนที่ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและในทำงานกลุ่มในเบื้องต้น พร้อมทั้งการเสริมข้อมูลในสังเคราะห์เนื้อหาแล้วนำมาบูรณาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และยังตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ โดยการพัฒนาผู้เรียนตามความเหมาะสมของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการคิด คุณลักษณะ และคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้นผู้สอนควรมีจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ โดยนอกจากนี้การจัดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคิด มีการแก้ปัญหา แลกเปลี่ยนความรู้และการทำงานเป็นทีม มีความสุขในการเรียนวรรณคดี เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ควรขยายผลไปสู่รายวิชาอื่น นอกจากวรรณคดี สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ไปปรับใช้กับวิชาอื่น เช่น ภาษาไทยทั่วไป ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา และพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

6.2 ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการพัฒนาสื่อ เช่น หนังสือเสริมการเรียนรู้แบบฝึกหัด หรือเกมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดอริยสัจ 4 เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน

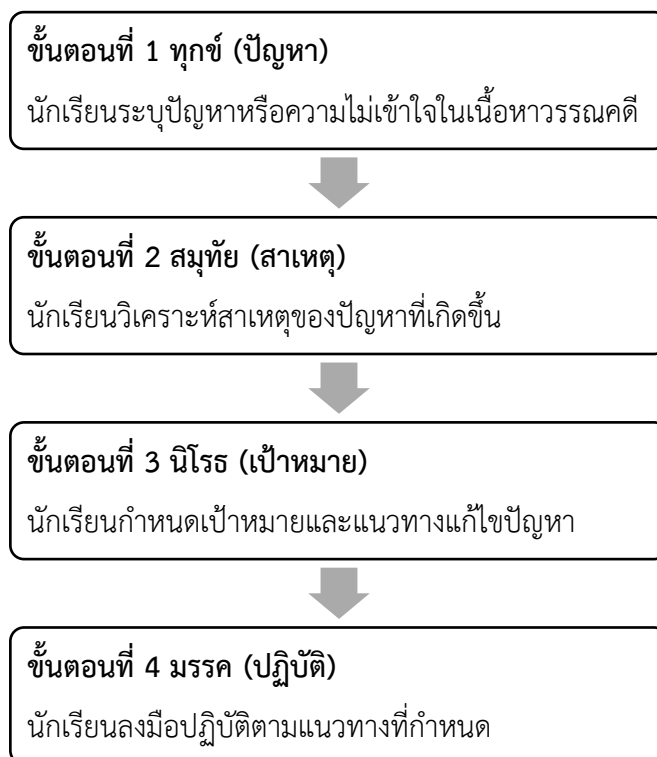
6.3 ควรฝึกอบรมครูผู้สอน ควรมีการอบรมครูให้เข้าใจแนวคิดอริยสัจ 4 และวิธีการบูรณาการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.4 ควรปรับใช้กับนักเรียนระดับอื่น สามารถนำแนวทางนี้ไปปรับใช้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น เช่น มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อศึกษาความแตกต่างของผลลัพธ์

7. องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี และส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหา นอกจากนี้ กระบวนการนี้ยังสามารถปรับใช้กับวิชาอื่นได้อย่างหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยได้องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยกระบวนการนี้ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ทุกข์ (ปัญหา) นักเรียนระบุปัญหาหรือความไม่เข้าใจในเนื้อหาวรรณคดี ขั้นตอนที่ 2 สมุทัย (สาเหตุ) นักเรียนวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ขั้นตอนที่ 3 นิโรธ (เป้าหมาย) นักเรียนกำหนดเป้าหมายและแนวทางแก้ไขปัญหา และขั้นตอนที่ 4 มรรค (ปฏิบัติ) นักเรียนลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด โดยมีรายละเอียดและแสดงในภาพดังนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

ภาพที่ 1 การเรียนวรรณคดีด้วย
กระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- กึ่งกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล. (2560). จะสอนวรรณคดีอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์. วารสาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน ตุลาคม – ธันวาคม, หน้า 203 - 213.
- ฉัตรมงคล แก้วรัมย์. (2565). การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่อง อริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอุดมวิทยา. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – เมษายน, หน้า 348 – 359.
- ดิเรก วรรณเศียร. (2558). เอกสารประกอบการสอน MACRO model: รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. สืบค้นจาก http://regis.dusit.ac.th/images/news/1421308421_MACRO/, สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2567.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568
- พระปลัดอนุรักษ์ ขนดีจิตโต (2567). **การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดนางลือ จังหวัดชัยนาท.** วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – เมษายน, หน้า 167 – 176.
- พระเอกชัย มหาบุญโญ, พระครูวิริยปัญญาภินันท์, และพระครูสาธุกิจโกศล. (2567). **การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.** วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬารราชวิทยาลัย, ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน, หน้า 263 – 274.
- วีรวิทย์ บุญส่ง, วรินทร์ เอี่ยมสะอาด และรวงข้าว เนียมแสง. (2567). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมในกรอบอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) โรงเรียนบ้านเขาทับควาย.** วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – เมษายน, หน้า 425 – 441.
- สุริยะ จันโสภา และชวนพิศ รักษาพวก. (2566). **ผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พลเมืองดีของสังคม และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ 15 ฉบับที่ 42 ประจำเดือน มกราคม – เมษายน, หน้า 63 - 71.
- อนุสรณ์ นันทรรัฐ. (2567). **การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดขอนแก่น ตามหลักพุทธธรรมด้วยกระบวนการอริยสัจ 4.** วารสารวิชาการธรรมะ, ปีที่ 24 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน ตุลาคม – ธันวาคม, หน้า 215 – 230.
- Cronbach, L. J. (1970). **Essentials of psychological test (5th ed.).** New York: Harper And Row.
- Michael, A., & Amber, M. G. (2020). **Group process and intergroup relations.** Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/324268458_Group_Processes_and_Intergroup_Relations, Accessed on 12th August 2020.